

УДК 351.74

Коваленко А.В.

кандидат юридичних наук
(Національна академія внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-5-250-254

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ: ТЕОРЕТИЧНИЙ І ПРАКТИЧНИЙ ПІДХІД

Проаналізовано поняття інформаційно-аналітичної діяльності загалом та в контексті діяльності поліції, з'ясовано сутність та значення такої діяльності у запобіганні та протидії злочинності.

Ключові слова: поліція, протидія злочинності, запобігання, інформація, аналітична діяльність, бази даних, запобігання злочинності.

Актуальність тематики. Україна, на роздоріжжі свого вибору, постала перед значною кількістю перепон, які відділяють її від сучасного демократичного простору, але вбачаючи цивілізаційний вибір української нації, остання обрала шлях європейської інтеграції, який символізує демократичність, цивілізованість та правову державність.

Але незважаючи на здійснений вибір, перед нашим суспільством та державою все ще гостро стоять питання, які потребують вирішення, одним із яких є запобігання та протидії злочинності. Вказана тематика актуалізується також і в умовах стрімкого зростання рівня злочинності як у межах нашої держави, так і на теренах усього світу. Враховуючи значні напрацювання сучасних вчених у відповідному питанні, належить констатувати, що воно характеризується неймовірною широтою, але автором зосереджено увагу на окремій його галузі: інформаційно-аналітичному забезпеченні діяльності Національної поліції України. Саме ця тематика перебуває у тісному взаємному зв'язку із процесами запобігання та протидії злочинності, так як від ефективного функціонування відповідних процесів залежить успіх у пошуку та викритті злочинців, розкритті вже вчинених злочинів, попередженні тих, що плануються.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вказана тематика вже неодноразово поставала наріжним каменем у дослідженнях багатьох досвідчених і авторитетних вітчизняних вчених, а саме: Є.А. Антонова, К.К. Горяїнова, Д.В. Гребельського, О.Ф. Долженкова, В.П. Захарова, А.М. Лисенка, В. А. Лукашова, С.С. Овчинського, В.Л. Ординського, В.І. Рудешка та багатьох інших, але зважаючи на недостатньо приділену увагу сутності та значенню інформаційно-аналітичної діяльності Національної поліції України, вказана тематика набуває нового наукового значення та потребує подальших розвідок.

Метою статті є окреслення поняття інформаційно-аналітичної діяльності загалом та в контексті специфічної діяльності поліції, а також з'ясування сутності відповідної діяльності, дослідження функціонування інформаційно-аналітичного блоку поліції України з практичної точки зору. В свою чергу, поставлена мета, зумовила необхідність розв'язання ряду дослідницьких завдань, а саме: 1. Окреслення поняття інформаційно-аналітичної діяльності загалом, дослідження його елементів та підведення теоретичних підсумків з даного питання. 2. Дослідження сутності інформаційно-аналітичної діяльності Національної поліції України з урахуванням досвіду функціонування різних баз (баз даних). 3. Окреслення значення інформаційно-аналітичної діяльності Національної поліції України для запобігання і протидії злочинності в державі.

Об'єктом статті виступають суспільні відносини у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення поліцейської діяльності.

Предметом дослідження є інформаційно-аналітичне забезпечення поліцейської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інформація в сучасному світі відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки наше суспільство фактично складається з різних інформацій, а володіння цією інформацією може в окремих випадках впливати на різноманітні процеси як локального, так і загальнодержавного значення.

Інформація та володіння нею виступає серйозним чинником у системі протидії та запобігання злочинності, оскільки наявність та достовірність її прямо пов'язана із досягненням позитивного результату. В свою чергу, в умовах глобального інформування постає і необхідність здійснення аналітичних операцій, оскільки інформація може бути надана не достовірна або не об'єктивна і саме через це потребує співставлення з іншими фактами, іншими джерелами тощо.

У свою чергу, в такому контексті поліцейська діяльність визначається як специфічна форма реалізації поліцейської функції держави, що припускає цілеспрямований вплив відповідних державних інститутів (органів) на соціальні відносини [1], а поліція виступає саме тією державною організацією, через яку держава забезпечує значну частину заходів щодо власної безпеки та безпеки суспільства і його членів [2].

Саме вбачаючи таку юридичну характеристику поліції та її діяльності в умовах сучасного світу, досить гостро постає питання про належне інформаційно-аналітичне забезпечення поліцейської діяльності.

На думку В. Глушкова, структура інформаційно-аналітичної діяльності повинна включати інформаційне забезпечення, інформаційно-аналітичну роботу, створення баз даних, що включає інформаційний пошук, цілі, мотиви, способи та прийоми їх здійснення [3].

Деякі вчені вважають інформаційно-аналітичну діяльність продуктом інтелектуальних, творчих загальноцивілізаційних тенденцій, що характеризують розвиток людства, направлений на формування пріоритетів стійкого розвитку цивілізації та інформатизації [4].

Як ми можемо порівнювати, розбіжність у трактуванні одного поняття (категорії) може бути незначною, але остання інтерпретація значно розширює її сутність та межі.

А. Мовчан зазначає, що інформаційно-аналітичне забезпечення підрозділів Національної поліції України має три взаємно пов'язаних компоненти: 1) інформаційні системи, у межах яких здійснюється збирання, накопичення, системне опрацювання, зберігання необхідної інформації; 2) аналітична робота, що полягає в здійсненні комплексу організаційних заходів і методичних прийомів та опрацюванні й синтезі наявної оперативної та іншої інформації; 3) управлінська діяльність, яка забезпечує прийняття необхідних рішень щодо стратегії й тактики протидії злочинності [5].

А. Жалинський та М. Костицький інформаційне забезпечення діяльності правоохоронних органів щодо запобігання злочинам визначають як цілеспрямовану діяльність, що спирається на правові, організаційні, технічні та методичні передумови збирання, обробки, зберігання і створення умов для використання інформації, необхідної для ефективного функціонування системи запобігання злочинам [6].

На думку авторитетного вченого О. Бандурки, основною метою системи інформаційного забезпечення діяльності Національної поліції України є всебічна інформаційна підтримка практичної діяльності правоохоронних органів у протидії злочинності в Україні на основі комплексу організаційних, нормативно-правових, технічних, програмних та інших заходів [7].

Поряд із цим, звужуючи предмет дослідження, необхідно зауважити, що у Законі України «Про Національну поліцію» чітко визначено таке: «Поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності: формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України; здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу; користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади» [8].

У зв'язку з цим ряд вчених акцентують значну увагу на необхідності звернути увагу на те, що аналітична складова інформаційно-аналітичної діяльності спирається на герменевтичні методи, які включають інтерпретацію документів, аналіз існуючих концепцій, пропозицій і теорій із застосуванням інструментарію формування математичного моделювання (англ. *Mathematical simulation*), використовуючи статичні (для опису оперативної обстановки) та динамічні (для опису результатів діяльності територіальних органів Національної поліції) моделі [9].

У свою чергу, поліцейська аналітична діяльність – це модель аналітичної діяльності, покликана допомогти у прийнятті рішень працівникам органів правопорядку, базуючись на процесі аналізу інформації та поширенні даних [10].

Тобто це інформаційно-аналітична діяльність (створення баз даних, інформаційне забезпечення, інформаційно-аналітична робота), основною метою якої є опрацювання даних про злочини, окреслення тенденцій злочинності (за безліччю ознак), винайдення

імовірного місця вчинення злочину, можливість спрогнозувати появу нових видів злочинів та суттєва інформаційна допомога в розкритті вже вчинених.

Надаючи аналітикам можливість опрацювати дані про злочини, працівники органів правопорядку отримують можливість використовувати готовий оперативно-аналітичний продукт, а не первинну інформацію. При цьому вони отримують такі переваги: по-перше, продукт окреслює конкретно тенденції злочинності не лише за географічною ознакою, а й у часових рамках; по-друге, у зв'язку з тим, що продукт надає можливість мати більше інформації про місця ймовірного скоєння злочинів, більше часу та зусиль можна витратити на попередження скоєння злочинів; по-третє, оскільки час витрачається більш продуктивно, співробітники мають більше можливостей у наданні допомоги своїм колегам у разі потреби [11].

Прикладом інформаційно-аналітичної поліцейської діяльності є такі відомі інформаційні системи (банки чи бази даних): «Інтелектуальна система кримінального аналізу у режимі реального часу» (R.I.C.A.S.), система «ОРІОН», яка містить всю інформацію з обмеженим доступом (грифом) з агентурних повідомлень та оперативно-розшукових справ; давно відома система «АРМОР», що містить всі дані та інформацію, зібрану всіма підсистемами департаментів: звіти про правопорушення, стислі результати огляду місця події, інформацію про осіб, що перебувають у розшуку, незначні інциденти, ДТП тощо.

Як можна зазначити, інформаційно-аналітичне забезпечення поліцейської діяльності в сучасному інформаційному світі відіграє надзвичайно важливу роль у розкритті та попередженні злочинності. Інформаційна діяльність поліції перебуває у тісному та безперервному зв'язку із аналітичною, оскільки будь-яка отримана важлива інформація стає предметом аналітичних процесів, завдяки яким остання доповнюється, трансформується та об'єктивізується. Разом із тим на сьогоднішній день в Україні інформаційно-аналітична діяльність поліції та Міністерства внутрішніх справ загалом сконцентрована на створенні нових та вдосконаленні діючих баз (банків) даних, що в подальшому сприятиме більш ефективному розкриттю злочинів, пошуку злочинців, можливості прогнозувати вчинення тих чи інших злочинів.

У свою чергу, для вирішення питань впровадження інформаційно-аналітичної діяльності в органах виконавчої влади у 2000 році була створена Урядова комісія з питань інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів виконавчої влади (постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2000 № 777), яка існувала до схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні (розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 386-р «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні»).

Базовими елементами та засобами реалізації інформаційно-аналітичної діяльності виступають інформаційні системи, системи зв'язку та передачі даних, сучасна інформаційно-телекомунікаційна інфраструктура, бази даних правової інформації, технічні, програмні, лінгвістичні, правові, організаційні засоби, що відображається у статтях 25, 26, 27 Закону України «Про Національну поліцію» [8].

На думку багатьох вчених, інформаційно-аналітична робота дозволяє виявити і пізнати закономірності, у контексті кримінологічних досліджень (злочинність, порушення громадського порядку, дорожньо-транспортні пригоди та ін.), а поряд із цим остання відображає результати повсякденної діяльності поліції з протидії негативним соціальним явищам. Це охоплюється аналізом стану злочинності та охорони громадського порядку за певний проміжок часу, вивченням ефективності та практичної доцільності конкретної форми роботи, її нормативно-правового регулювання, що застосовується у протидії порушенням правопорядку, боротьбі зі злочинністю, за напрямками діяльності поліції визначеними законодавством України [9].

У свою чергу, О. Негодченко, досліджуючи методологічні основи діяльності штабів (у даний час – підрозділи організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування [12]) щодо побудови інформаційно-аналітичних систем і систем обліку, планування та контролю даних, розглядає ці явища з позиції кібернетики (наука про загальні закони одержання, зберігання, передавання й перетворення інформації у складних системах управління [13]) для вирішення завдань побудови оптимальної інформаційно-аналітичної системи [14, с. 31].

Таким чином, можемо спостерігати що дане питання є досить багатограним, оскільки під час функціонування інформаційно-аналітичних систем задіюються значні людські ресурси (осіб зі спеціальними знаннями), а також велика кількість вчених, що

володіють відповідними знаннями у необхідних для інформаційно-аналітичної діяльності галузях, для створення належного нормативно-правового підґрунтя, що дозволить відповідним базам даних функціонувати ефективно.

Висновок. Отже, на підставі окреслення поняття інформаційно-аналітичної діяльності загалом та в контексті специфічної діяльності поліції, а також з'ясування сутності відповідної діяльності, дослідження функціонування інформаційно-аналітичного блоку поліції України з практичної точки зору автором аргументовано такі висновки:

1. Інформаційно-аналітичною діяльністю поліції є пошук, внесення, обробка, аналіз та зберігання інформації (створення баз даних), або інформаційно-аналітична робота, основною метою якої є опрацювання даних про злочини, їх зберігання з метою окреслення тенденцій злочинності, а також інформаційної допомоги в розкритті вже вчинених злочинів.

2. Інформаційно-аналітичне забезпечення поліцейської діяльності в сучасному інформаційному світі відіграє надзвичайно важливу роль у розкритті та попередженні злочинності. Інформаційна діяльність поліції перебуває у тісному та безперервному зв'язку із аналітичною, оскільки будь-яка отримана важлива інформація стає предметом аналітичних процесів, завдяки яким остання доповнюється, трансформується та об'єктивізується. Разом із тим на сьогоднішній день в Україні інформаційно-аналітична діяльність поліції та Міністерства внутрішніх справ загалом сконцентрована на створенні нових та вдосконаленні діючих баз (банків) даних, що в подальшому сприятиме більш ефективному розкриттю злочинів, пошуку злочинців, можливості прогнозувати вчинення тих чи інших злочинів.

3. Функціонування інформаційних баз даних започатковано в системі Національної поліції України зокрема та Міністерства внутрішніх справ у цілому, але вбачаючи все нові й нові виклики, потребує постійного вдосконалення та оновлення, пошуку нових, більш раціональних способів систематизації даних з метою сприяння діяльності поліції із запобігання та розкриття злочинів.

Бібліографічні посилання

1. Москаленко М. М. Концепция «полицейского права» как идейно-теоретическое основание организации и деятельности полиции дореволюционной России (историко-теоретический аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Санкт-Петербург, 2004. 22 с.
2. Горінецький Й. І. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти: дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2005. С. 51-52.
3. Енциклопедія кібернетики / відп. ред. Глушков В. М. – Т. 2 (М-Я). Київ: Вид-во УРЕ, 1973. 576 с.
4. Захарова В. І., Філіпова В. Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності. Київ: Центр учбової літ., 2013. 336 с.
5. Мовчан А.В. Теоретичні засади інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 2 (75). С. 181-188.
6. Жалинский А. Э., Костицкий М. В. Эффективность профилактики преступлений и криминологическая информация. Львов: Атлас, 1980. С.145.
7. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність: підручник. Харків: Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002. Ч.1. 2002. 336 с.
8. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
9. Єсімов С.С. Юридична природа інформаційно-аналітичної діяльності Національної поліції. *IT право: проблеми і перспективи розвитку в Україні*. URL: <http://aphd.ua/publication-151/>
10. Основи кримінального аналізу: посібник з елементами тренінгу / О.Є. Користін, С.В. Албул, А.В. Холостенко, О.М. Засць та ін. Одеса: ОДУВС, 2016. 112 с.
11. Засць О.М. Імплементация методів аналітичної діяльності в діяльність органів правопорядку України в умовах інтегрування до Європейського співтовариства. *Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів кримінальної поліції: зб. наук. статей за матеріалами доповідей Всеукраїнського науково-практичного семінару*. 23 березня 2018 року / упоряд. А.В. Баб'як, В.В. Сенік, Т. В. Магеровська. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 209 с.
12. Про затвердження Типового положення про управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування головних управлінь Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві: наказ МВС України від 22.01.2016 № 39. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0216-16/paran7#n7>
13. Кибернетика и демократическое управление экономикой / под общ. ред. А.В. Кравчука. Киев: Центр социальных и трудовых исследований, 2017. 98 с.
14. Негодченко О. В. Завдання та функції штабів органів внутрішніх справ щодо інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ. *Наук. вісник Херсон. держ. ун-ту*. 2015. Вип. 3. Т 5. С. 31-35.

Надійшла до редакції 23.11.2018

SUMMARY

Kovalenko A.B. Information and analytical support of the National police activity: theoretical and practical approach. The article analyzes the concept of information-analytical activity in general and in the context of police activity, the essence and significance of such activity in the prevention and counteraction of crime is determined.

На підставі окреслення поняття інформаційно-аналітичної діяльності загалом та в контексті специфічної діяльності поліції, а також з'ясування сутності відповідної діяльності, дослідження функціонування інформаційно-аналітичного блоку поліції України з практичної точки зору автором аргументовано такі висновки:

1. Інформаційно-аналітичною діяльністю поліції є пошук, внесення, обробка, аналіз та зберігання інформації (створення баз даних), або інформаційно-аналітична робота, основною метою якої є опрацювання даних про злочини, їх зберігання з метою окреслення тенденцій злочинності, а також інформаційної допомоги в розкритті вже вчинених злочинів.

2. Інформаційно-аналітичне забезпечення поліцейської діяльності в сучасному інформаційному світі відіграє надзвичайно важливу роль у розкритті та попередженні злочинності. Інформаційна діяльність поліції перебуває у тісному та безперервному зв'язку із аналітичною, оскільки будь-яка отримана важлива інформація стає предметом аналітичних процесів, завдяки яким остання доповнюється, трансформується та об'єктивізується. Разом із тим на сьогоднішній день в Україні інформаційно-аналітична діяльність поліції та Міністерства внутрішніх справ загалом сконцентрована на створенні нових та вдосконаленні діючих баз (банків) даних, що в подальшому сприятиме більш ефективному розкриттю злочинів, пошуку злочинців, можливості прогнозувати вчинення тих чи інших злочинів.

3. Функціонування інформаційних баз даних започатковано в системі Національної поліції України зокрема та Міністерства внутрішніх справ у цілому, але вбачаючи все нові й нові виклики, потребує постійного вдосконалення та оновлення, пошуку нових, більш раціональних способів систематизації даних з метою сприяння діяльності поліції із запобігання та розкриття злочинів.

Keywords: *police, crime prevention, prevention, information analytical activity, databases, prevention of crime.*

УДК 343.98

Колосков В.В.

кандидат юридичних наук, доцент
(Національна академія Державної прикордонної служби
України ім. Б. Хмельницького, м. Хмельницький)

Христов О.Л.

кандидат юридичних наук

Христова Ю.В.

кандидат юридичних наук, доцент

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

DOI: 10.31733/2078-3566-2018-5-254-259

НЕОБХІДНІСТЬ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ, ПРОВЕДЕННЯ ЯКОГО ОБМЕЖУЄ ПРАВА ЛЮДИНИ

Сформульовано основні напрями оптимізації національного законодавства щодо проведення оперативного експерименту, яким обмежуються права людини.

Ключові слова: *негласна слідча (розушукова) дія, оперативний експеримент, оперативно-розушувальний захід, права людини, слідча (розушукова) дія.*

Постановка проблеми. Правове врегулювання нових напрямів оперативно-розушукової діяльності (далі – ОРД) дозволяє значно модернізувати старі методи оперативної роботи, розширити діапазон джерел отримання необхідної інформації та удоско-

© Колосков В.В., 2018

© Христов О.Л., 2018

© Христова Ю.В., 2018